

REDEMPTORIS CUSTOS

APOŠTOLSKÁ ADHORTACE PAPEŽE JANA PAVLA II.
O OSOBE A POSLÁNÍ SVATÉHO JOSEFA

Tuto encykliku jsem přeložil a vydal především jako projev vděčnosti k svému křesťnému ochránci, a jako dar hledajícím, aby skrze hlubší poznání postavy Josefa z Nazareta objevili tajemství života práce, modlitby, ticha, ale i smysl odpovědnosti za svěřené poslání v rodině, společnosti a církvi.

V tom vynikal život Josefův, a proto mu Bůh svěřil „své nejvzácnější poklady”.

Na jeho mocnou přímluvu, ať síla Ducha svatého obohatí i život váš.

Vydáno u příležitosti XX. výročí založení rodinné firmy NAVLÁČIL, 18. června 2016.

**K tobě, svatý Josefe,
přicházíme ve své tísní.**

**Když jsme vzývali o pomoc tvou přesvatou snoubenku,
žádáme s důvěrou i od tebe ochranu.**

**Pro lásku, která tě pojila
s neposkvrněnou Pannou
a Bohorodičkou,**

**a pro otcovskou lásku, s níž jsi objímal Ježíše,
pokorně prosíme:**

shlédni milostivě na dědictví,

**které si Ježíš Kristus získal svou krví, a přispívej nám
v našich potřebách svou mocnou přímluvou.**

Starostlivý strážce svaté Rodiny, opatruj vyvolený lid Ježíše Krista.

**Odvrat' od nás, laskavý otče,
všelikou náказu bludů a mravní zkaženosti.**

**Náš mocný ochránce,
milostivě nám z nebe pomáhej**

**v tomto boji s mocnostmi temna a jako jsi kdysi vysvobodil Ježíše
z nebezpečí života,**

**tak nyní braň církev Boží
proti úkladům nepřátel
a proti všemu protivenství.**

**Nás pak všechny ustavičně ochraňuj, abychom podle tvého příkladu
a s tvou pomocí svatě žili, zbožně zemřeli a dosáhli blaženosti v nebesích.**

Amen.

PŘEDMLUVA

Sousoší Svaté Rodiny na portále chrámu sv. Josef v Nazaretě.
Peregrinatio ad Fontes Salutis, 27. února 2013.

1. Když byl povolán za **ochránce Vykupitele**, “Josef udělal, jak mu přikázal anděl Páně a vzal svou manželku k sobě” (Mt 1,24).

Otcové církve, inspirovaní evangeliem, už od prvních staletí zdůrazňovali, že jako se svatý Josef láskyplně staral o Marii a s radostí se ujal výchovy Ježíše Krista,¹ tak opatruje a chrání jeho mystické tělo - církev, jejíž podobou a vzorem je svatá Panna.

Drazí bratři a sestry, u příležitosti stého výročí vydání apoštolského listu *Quamquam pluries* papeže Lva XIII.² a v návaznosti na mnoho staletí trvající úctu ke svatému Josefu, chci předložit vaší pozornosti několik zamyšlení na tím, jemuž Bůh “svěřil do

opatrování své nejcennější poklady”.³ S radostí plním tento pastorační úkol, aby ve všech rostla úcta k ochránci všeobecné církve a láska k Vykupiteli, kterému příkladně sloužil.

Všechn křesťanský lid se tak bude nejen s větší vroucností utíkat pod ochranu svatého Josefa a důvěrně jej prosit o přímluvu, nýbrž bude mít stále před očima jeho pokorný a zralý způsob služby a “účasti” na ekonomii spásy.⁴

Jsem přesvědčen, že zamyšlení nad účastí Mariina manžela na božských tajemstvích dopřeje církvi na cestě k budoucnosti, spolu s celým lidstvem, stále znovu nacházet vlastní identitu ve vykupitelském plánu, *jenž má svůj základ v tajemství vtělení*.

Právě na tomto tajemství měl Josef účast, jako nikdo z lidí, vyjma Marie, Matky vtěleného Slova. Účastnil se ho spolu s ní, začleněn do téže vykupitelské události, a byl nositelem téže lásky, jejíž mocí nás věčný Otec “předurčil, abychom, skrze Ježíše Krista byli jeho adoptivními syny”(Ef 1,5).

¹ Sr. Svatý IRENEJ, *Adversus haereses*, IV., 23, 1; Sch 100/2, 692-694.

² LEV XIII., Encyklika *Quamquam pluries* (15.8.1889); *Leonis XIII P.M. Acta*, IX(1890), 175-182.

³ SACRORUM RITUUM CONGREGATIO, Dekret *Quemadmodum Deus* (8.12.1870): Pii IX P.M. Acta, pars I, vol. V, 282; PIUS IX., Apoštolský list *Inclitum patriarcham* (17.7.1871): l.c., 331-335.

⁴ Sr. S. JAN CHRYSOSTOM, In Math. Hom V,3; PG 57 57s; sr. S. BERNARDUS, *Super “Missus est”, Hom. II, 16*; S. *Bernardi Opera*, Ed. Cist., IV, 33s; LEV XIII., *Quamquam pluries*: *Leonis XIII P.M. Acta*, IX(1890), 179.

I. EVANGELNÍ RÁMEC

Manželství s Marií

„Josefe, synu Davidův, neboj se vzít k sobě svou manželku Marii“.
Freska v klenbě presbytáře chrámu sv. Josefa v Nazaretě.

2. “Josefe, synu Davidův, neboj se vzít k sobě svou manželku Marii. Vždyť co v ní bylo počato, je z Ducha svatého. Porodí syna a dáš mu jméno Ježíš; on totiž spasí svůj lid od jeho hříchů” (Mt 1,20-21).

V těchto slovech je obsaženo ústřední jádro biblické pravdy o Josefovi, moment jeho existence, na který se zvláště odvolávají otcové církve.

Evangelista Matouš vysvětluje význam tohoto

momentu, když popisuje i to, jak ho Josef prožíval. K plnému pochopení jeho obsahu a souvislostí je ovšem důležité mít na zřeteli paralelní úryvek z Lukášova evangelia. Když se totiž odvoláme na verš, který říká: “S narozením Ježíše Krista to bylo takto: jeho matka Maria byla zasnoubena s Josefem. Ale dříve, než spolu začali bydlet, ukázalo se, že je v pozeňnaném stavu z Ducha svatého” (Mt 1,18), pak původ Mariina těhotenství “skrze Ducha svatého” je šířeji a výstižněji popsán u Lukáše, kde čteme o zvěstování Ježíšova narození: “Anděl Gabriel byl poslán od Boha do galilejského města, které se jmenuje Nazaret, k panně zasnoubené s mužem jménem Josef z Davidova rodu, a ta panna se jmenovala Maria” (Lk 1,26-27). Andělova slova: “Buď zdráva, milostiplná! Pán s tebou!” (Lk 1,28), působí v Marii vnitřní neklid a současně ji nutí k zamyšlení. Nato anděl pannu uklidňuje a zjevuje, jaký s ní má Bůh plán: “Neboj se, Maria. Nalezla jsi milost u Boha. Počeš a porodíš syna a dáš mu jméno Ježíš. Bude veliký a bude nazván Syn

"VERBUM CARO HIC FACTUM EST" - Tady se Slovo stalo tělem.
Votivní svíce pustiměřských poutníků v jeskyni Zvěstování v Nazaretě.

Nejvyššího. Pán Bůh mu dá trůn jeho otce Davida” (Lk 1,30-32).

Krátce předtím evangelista uvedl, že v okamžiku zvěstování byla Maria “snoubenkou muže z domu Davidova, který se jmenuje Josef”. Povaha tohoto “sňatku” je vysvětlena nepřímo, když Maria - poté co slyšela co jí anděl řekl o narození syna, - se ptá: “Jak se to stane? Vždyť muže nepoznávám” (Lk 1,34). Tehdy dostává odpověď: “Duch svatý na tebe sestoupí, moc Nejvyššího tě zastíní. Proto také dítě, které se narodí, bude nazváno svaté, Syn Boží”(Lk 1,35). I když byla Maria už “provdána” za Josefa, zůstává pannou, protože dítě, které v ní bylo počato ve chvíli zvěstování, bylo počato skrze Ducha svatého.

Až do tohoto okamžiku souhlasí Lukášův text s Matoušem 1,18 a slouží jako výklad k tomu, co tam čteme. Jestliže Maria po sňatku s Josefem “otěhotněla z Ducha svatého” odpovídá tato skutečnost celému obsahu zvěstování, zvláště pak posledním slovům, která Maria pronesla: “Ať se mi stane podle tvého slova”(Lk 1,38). Tím, že Maria jasně odpověděla na Boží návrh, objeví se postupem dnů a týdnů před lidmi a před Josefem jako “těhotná”, jako ta, která má porodit a která v sobě nosí tajemství mateřství.

3. Za těchto okolností “Její manžel Josef, muž spravedlivý, ji nechtěl vydat hanbě. Rozhodl se proto, že ji tajně propustí”(Mt 1,19). Nevěděl jak se zachovat před tímto “pozoruhodným” Mariiným mateřstvím. Jistě na tuto znepokojivou otázku hledal

odpověď. Především však z této, pro něj tak tíživé situace, hledal východisko. “Když už to měl v úmyslu, zjevil se mu ve snu anděl Páně a řekl: “Josefe, synu Davidův, neboj se vzít k sobě svou manželku Marii. Vždyť co v ní bylo počato, je z Ducha svatého. Porodí syna a dáš mu jméno Ježíš; on totiž spasí svůj lid od jeho hříchů”(Mt 1,20-21).

Existuje úzká analogie mezi “zvěstováním” podle Matoušova textu a podle Lukáše. Boží posel uvádí Josefa do tajemství Mariina mateřství. Ta, která je podle zákona jeho “manželkou”, se stala matkou silou Ducha svatého, aniž by přestala být pannou. A jakmile se narodí Syn, kterého Maria nosí v lůně, má dostat jméno Ježíš. To jméno bylo mezi Izraelity známé a občas se synům dávalo. V tomto případě však jde o Syna, který - podle Božího příslibu – *zcela naplní význam onoho jména:*

Votivní mozaika československého národa na nádvoří baziliky Zvěstování v Nazaretě.

Ježíš - Yehošua, což znamená: “Bůh zachraňuje”.

Posel se obrací na Josefa jako na “Mariina manžela”, jako na toho, který má ve svůj čas dát jméno synovi, jenž se narodí nazaretské panně, která je za něj provdána. Obrací se tedy na Josefa a s ohledem na Mariina syna mu svěřuje úkoly pozemského otce.

“Když se Josef probudil, udělal, jak mu přikázal anděl Páně a vzal svou manželku k sobě”(Mt 1,24). Vzal ji s celým tajemstvím jejího mateřství, vzal ji spolu se Synem, který měl přijít na svět skrze Ducha svatého: *podobně jako Maria, tak projevil pohotovost vůle v souladu s tím, co po něm Bůh žádal prostřednictvím svého posla.*

II. NOSITEL BOŽÍHO TAJEMSTVÍ

4. Když se Maria krátce po zvěstování odebrala do Zachariášova domu, aby navštívila příbuznou Alžbětu, uslyšela při svém pozdravu slova Alžběty, “naplněné Duchem svatým”(Lk 1,41). Kromě slov, spjatých s andělským pozdravem při zvěstování, Alžběta řekla: “*Blahoslavená, která uvěřila, že se splní to, co ti bylo pověřeno od Pána*”(Lk 1,45). Tato slova se stala vůdčí myšlenkou encykliky *Redemptoris mater*, kterou jsem chtěl prohloubit nauku II. Vatikánského koncilu, jež říká: “Blahoslavená Panna pokračovala v putování víry a své spojení se synem uchovala věrně až po kříž”⁵, čímž “předchází”⁶ všechny, kdo ve víře následují Krista.

Nyní, na začátku této cesty se *Mariina víra setkává s vírou Josefovou*. Jestliže Alžběta řekla o Vykupitelově matce: “Blahoslavená, která jsi uvěřila”, lze toto blahoslavenství v

“Blahoslavená, která jsi uvěřila, že se splní to, co ti bylo řečeno od Pána“.
Mozaika na průčelí baziliky v Ain Karim, 3. března 2013.

Mariinou vírou: vzal jako Bohem zjevenou pravdu *to, co Maria přijala už ve chvíli zvěstování*. Koncil učí: “Zjevujícímu se Bohu náleží “poslušnost víry”, skrze niž se člověk zcela a dobrovolně odevzdává Bohu do té míry, že mu úplně podřizuje rozum i vůli” a dobrovolně vyjadřuje souhlas s jeho zjevením”.⁷ *Výše uvedená citace, která se dotýká podstaty víry, se plně vztahuje na Josefa z Nazareta.*

5. Josef se totiž stal jedinečným správcem tajemství „skrytého od věčnosti v Boží mysli“ (srv. *Ef 3,9*), stejně jako se jeho nositelkou stala Maria v onom rozhodném okamžiku, který apoštol nazval “*plností času*”, kdy “Bůh poslal svého Syna, narozeného

⁵ LG 58: EV 1/432.

⁶ Sr. LG 63: EV 1/439.

⁷ DV 5: EV 1/877.

ze ženy”, aby “vykoupil ty, kdo podléhali zákonu” a tak se “jim dostalo přijetí za syny”(srv. *Gal* 4,4-5).

Koncil učí: “Bůh ve své dobrotivosti a moudrosti rozhodl zjevit sám sebe a oznámit tajemství své vůle (*Ef* 1,9): že lidé skrze Krista, Slovo, které se stalo tělem, mají v Duchu svatém přístup k Otci a dostává se jim podílu na Boží přirozenosti (sr. *Ef* 2,18; *2Pt* 1,4)”.⁸

Josef, společně s Marií, jsou prvními nositeli tohoto božského tajemství. Spolu s Marií - a také ve vztahu k Marii - má účast na této vrcholné fázi Božího sebezjevení v Kristu a podílí se na něm už od prvního okamžiku. Máme-li před očima texty obou evangelistů Matouše a Lukáše, můžeme rovněž říci, že Josef je prvním, kdo *se podílel na víře matky Boží*, a tímto podpořil svou manželku ve víře v Boží zvěstování. Je také tím, koho Bůh postavil jako prvního na cestu “pouti víry”, po které půjde Maria dokonalým způsobem, především v čase Kalvárie a o Letnicích.⁹

6. Vlastní život Josefův, *jeho putování víry se završilo dřív*, než Maria stanula pod křížem na Golgotě a dřív, než ji, po návratu Krista k Otci, najdeme ve večeradle o Letnicích v den, kdy se světu představila církev, zrozená v síle Ducha pravdy. *Josefova cesta víry však sleduje stejný směr*, je zcela určována stejným tajemstvím, jehož prvním nositelem se stal spolu s Marií. Vtělení a vykoupení tvoří organickou a nerozlučnou jednotu, ve které se “ekonomie zjevení uskutečňuje prostřednictvím vzájemně vnitřně propojených událostí a slov”.¹⁰ Právě pro tuto jednotu papež Jan XXIII., který choval velkou úctu ke svatému Josefovi, stanovil aby jeho jméno bylo vloženo do mešního římského kánonu, který je trvalou památkou vykoupení, a to hned vedle Marie a před apoštoly, papeže a mučedníky.¹¹

Služba otcovství

7. Právním základem Josefova otcovství, jak je patrné z evangelijních textů, je manželství s Marií. Bůh si volí Josefa, jako Mariina manžela, aby zajistil Ježíšovi otcovskou ochranu. Z toho vyplývá, že Josefovo otcovství - vztah, který jej staví Kristu co nejbližší, což je cílem každého vyvolení a předurčení (sr. *Řím* 8,28-29) - prochází skrze manželství s Marií, tedy skrze rodinu.

Přestože evangelisté potvrzují, že Ježíš byl počat z Ducha svatého a v tomto manželství se uchovávalo panenství (srv. *Mt* 1,18-25; *Lk* 1,26-34), je Josef nazýván Mariiným manželem a Maria Josefovou manželkou. (srv. *Mt* 1,16. 18-20.24; *Lk* 1,27; 2,5).

A je-li pro církev důležité *vyznávat Ježíšovo panenské početí*, je také neméně důležité hájit *manželství Marie a Josefa*, neboť z něj - podle práva, vyplývá Josefovo otcovství. Odtud lze pochopit, proč se generace počítávají podle Josefova rodokmenu. “Proč - ptá se svatý Augustin - by se neměly počítat podle Josefa? Nebyl snad Mariiným manželem? ... Písmo skrze andělskou autoritu potvrzuje, že byl manželem. *Říká: neboj se vzít k sobě svou manželku Marii, neboť co v ní bylo počato pochází od Ducha svatého.* Je mu přikázáno, aby dal dítěti jméno. i když se nenarodilo z jeho semene. *Říká: porodí syna a ty mu dáš jméno Ježíš.* Písmo ví, že se Ježíš nenarodil z Josefova semene, protože, když je

⁸ *DV* 2: *EV* 1/873.

⁹ Sr. *LG* 63: *EV* 1/439.

¹⁰ *DV* 2: *EV* 1/873

¹¹ SACRORUM RITUUM CONGREGATIO, Dekret *Novis hisce temporibus* (13.11.1962): *AAS* 54(1962), 873

znepokojen původem těhotenství, je mu o něm řečeno: *pochází od Ducha svatého*. Přesto však není zbaven otcovské autority, když je mu přikázáno, aby dal dítěti jméno. Konečně i samotná Panna Maria, přestože si je dobře vědoma, že Ježíš nebyl počat z manželského spojení s Josefem, nazývá ho Ježíšovým otcem.¹²

Skrze manželský svazek, který je spojuje, je *Mariin syn* také *synem Josefovým*: “Pro toto věrné manželství si *oba* zasluhují, aby se nazývali Ježíšovými rodiči, *oba* *skrze* *mysl*, *ne* *skrze* *tělo*¹³, a to nejen matka, nýbrž i jeho otec, neboť byl manželem jeho matky”. V tomto manželství nescházela žádná z náležitostí, které jej vytvářejí: “U Ježíšových rodičů se uskutečnila všechna dobra sňatku: potomstvo, věrnost, svátost. Známe potomstvo, kterým je sám Pán Ježíš; věrnost, není zde cizoložství; svátost, neboť tu není rozvod”.¹⁴

Při analýze podstaty manželství, jak svatý Augustin, tak svatý Tomáš, ji bez přestání spatřují v “neviditelné jednotě myslí”, v “jednotě srdcí”, v “souhlase”¹⁵, v prvcích, které se v tomto manželství projevily příkladným způsobem. Ve vrcholném okamžiku dějin spásy, kdy Bůh zjevuje svou lásku k lidstvu skrze dar Slova, je to právě *manželství Marie s Josefem*, jež v naprosté „svobodě“ uskutečňuje “manželské sebedarování” v přijetí a vyjádření této lásky.¹⁶ “V tomto velkém činu obnovy všech věcí v Kristu se manželství, také ono očištěné a obnovené, stává novou skutečností, svátostí nové smlouvy. A hle, stejně jako tehdy na počátku Starého zákona, tak i na prahu Nového zákona stojí manželský pár. Zatímco však onen první- Adama a Evy - se stal zdrojem zla, které

Manželé Jaroslava a Martin Navláčilovi
při obnově manželských slibů v Káně Galilejské, 26. února 2013.

zaplavilo svět, manželství Josefa a Marie tvoří vrchol, z něhož se po celém světě šíří svátost. Spasitel začal dílo spásy tímto panenským a svatým spojením, v němž se zjevuje jeho všemohoucí vůle po očištění a posvěcení rodiny, této svatyně lásky a kolébky života”.¹⁷

Kolik poučení z toho vyplývá pro dnešní rodinu! Vzhledem k tomu, že “podstata rodiny a její závazky jsou vposledku definovány láskou” a “*posláním rodiny je uchovávat, zjevovat a sdělovat lásku*, jako živý a skutečný odlesk účasti na lásce Boha k lidstvu a na lásce Krista Pána ke své nevěstě církvi”,¹⁸ mají se všechny křesťanské rodiny shlížet ve svaté rodině, v této

¹² S. AUGUSTINUS, *Sermo* 51, 10, 16: PL 38,342.

¹³ S. AUGUSTINUS, *De nuptiis et concupiscentia*, I, 11, 12: PL 44, 421; sr. *De consensu evangelistarum*, II, 1, 2: PL 34, 1071; *Contra Faustum*, III, 2: PL 42, 214.

¹⁴ S. AUGUSTINUS, *De nuptiis et concupiscentia*, I, 11, 13: PL 44, 421; sr. *Contra Iulianum*, V, 12, 46; PL 44, 810.

¹⁵ S. AUGUSTINUS, *Contra Faustum*, XXIII, 8: PL 42, 470s; . *De consensu evangelistarum*, II, 1, 3: PL 34, 1072; . *Sermo* 51, 13, 21: PL 38, 344s; S. THOMAS, *Summa Theol.*, III, q. 29, a. 2 in conclus.

¹⁶ Sr. *Allocutiones* (9. a 16. ledna, 20. února 1980): *Insegnamenti* III/1(1980, 88-92; 148-152; 428-431.

¹⁷ PAVEL VI, *Allocutio ad motum* “Equipos Notre-Dame” (4.5.1970), n. 7: *AAS*, 62(1970); v.g. u LVA XIII., Apoštolský list *Neminem fugit* (14.6.1862): *Leonis XIII P.M. Acta* XII(1892), 149s; u BENEDIKTA XV: *Motu proprio Bonum sane* (25.7.1920): *AAS* 12(1920), 313-317.

¹⁸ JAN PAVEL II., Apoštolská adhortace *Familiaris consortio* (FC) (22.11.1981), n. 17: *EV* 7/1581.

původní “domácí církvi”.¹⁹ V ní totiž, “z tajemného úradku Božího, po dlouhá léta skrytý žil Syn Boží: je tedy prototypem a vzorem všech křesťanských rodin”.²⁰

8. *Vykonáváním svého otcovství* byl svatý Josef Bohem povolán, aby přímo sloužil Ježíšově osobě a poslání: právě tímto způsobem spolupracuje v plnosti časů na velkém tajemství vykoupění a je skutečně “služebníkem spásy”.²¹ Jeho otcovství se konkrétně projevilo v tom, „že svůj život učinil službou, obětí tajemství vtělení a vykupitelskému poslání, která je s ním spjata; že použil své zákonné autority, která mu ve svaté Rodině náležela, a učinil ji bezmezným darováním sebe sama, svého života, své práce; že své lidské povolání k rodinné lásce obrátil v nadlidské obětování sebe sama, svého srdce i všech schopností, v lásku vloženou do služby Mesiáši, který vyrůstal v jeho domě”.²²

Když liturgie připomíná, že “starostlivé péči svatého Josefa byly svěřeny počátky našeho vykoupění”,²³ upřesňuje také, že “Bůh jej postavil do čela své rodiny jako věrného a moudrého služebníka, aby jako otec chránil jeho jednorozeného Syna”.²⁴ Vznešenost tohoto poslání zdůraznil Lev XIII.: “Především si zjednává vážnost svou vznešenou důstojností, neboť z Božího pověření byl ochráncem a - podle lidského mínění -, otcem Syna Božího. Z toho vyplývá, že Slovo Boží bylo podřízeno Josefovi, poslouchalo jej a věnovalo mu onu čest a úctu, jimiž jsou děti povinny svému otci”.²⁵

Protože není myslitelné, aby tak vznešenému úkolu neodpovídaly patřičné kvality k jeho důstojnému vykonávání, je třeba uznat, že “pro zvláštní dar nebes“ choval Josef vůči Ježíšovi „veškerou přirozenou lásku, něžnou starostlivost, jakou vůbec otcovské srdce může mít”.²⁶

Spolu s otcovskou pravomocí nad Ježíšem, Bůh také dal Josefovi podíl na odpovídající lásce, té lásce, která má svůj zdroj v Otcí” od něhož pochází každé otcovství na nebi i na zemi”(Ef 3,15).

Josefova úloha vůči Ježíšovi je jasně představena v evangeliích. Spása totiž, která přichází skrze Ježíšovo lidství, se uskutečňuje v postojích každodenního života rodiny, s “vlídností”, která je vlastní ekonomii vtělení. Evangelisté velmi pozorně ukazují, jak v Ježíšově životě nebylo nic ponecháno náhodě, ale všechno se odehrávalo podle předem stanoveného božského plánu. Často opakovaná formule: “To se stalo, aby se naplnilo...” a odkaz na událost popsanou ve starozákonním textu chtějí zdůraznit jednotu a pokračování plánu, který v Kristu dosáhl svého naplnění.

“Přísliby” a “obrazy” Starého zákona se vtělením staly skutečností; místa, osoby, události a obřady na sebe navazují podle přesných Božích příkazů, předaných skrze anděly, a přijatých tvory zvláště vnímavými k hlasu Božímu. Maria je pokorná služebnice Páně, už od věčnosti připravená stát se matkou Boží; Josef je tím, koho si Bůh zvolil, aby byl “pořadatelem Pánova narození”,²⁷ tím, kdo má za úkol “řádně” začlenění Syna Božího

¹⁹ FC 49: EV 7/1678; sr. LG 11: EV 1/314; AA 11: EV 1/955.

²⁰ FC 85: EV 7/1809.

²¹ Sr. S. IOANNES CHRYSOSTOMUS, *In Matth. Hom V, 3: PG 57, 57s.*

²² PAVEL VI., *Allocutio* (19.3.1966): *Insegnamenti*, IV(1966), 110.

²³ Sr. *Římský misál, Kolekta* o “Slavnosti sv. Josefa, snoubence Panny Marie”.

²⁴ Sr. *Římský misál, Preface* o “Slavnosti sv. Josefa, snoubence Panny Marie”.

²⁵ LEV XIII., *Quamquam pluries: Leonis XIII P.M. Acta IX*(1890), 178.

²⁶ PIUS XII., *Rozhlasové poselství* pronesené ke studentům katolických škol ve Spojených státech amerických (19.2.1958): *AAS 50*(1958).

²⁷ ORIGENES, *Hom. XIII in Lucam, 7: Sch 87, 214s.*

do světa s ohledem na božské i lidské zákony. Jeho ochraně byl svěřen celý tzv. “soukromý” nebo “skrytý život Ježíšův.

Sčítání

9. Tím, že se Josef odebral do Betléma ke sčítání, poslušen nařízení zákonné autority, naplnil vůči dítěti důležitý a významný úkol, totiž, že oficiálně zapsal jméno “Ježíše, syna Josefa z Nazareta”(srv. *Jan* 1,45) na ohlašovacím úřadě římské říše. Tento zápis jasně ukazuje Ježíšovu příslušnost k lidskému rodu; je člověkem mezi lidmi, občanem tohoto světa, podřízeným zákonům a občanským nařízením. Současně však je i “*spasitelem světa*”. Teologický význam tohoto historického faktu, který byl více než pouhou okrajovou záležitostí, dobře vystihl Origenes: “Protože ke sčítání celé země došlo za císaře Augusta a mezi jinými se dal zapsat také Josef se svou manželkou Marii, která byla v pozeňnaném stavu, neboť Ježíš se narodil ještě předtím, než bylo sčítání ukončeno, jeví se tomu, kdo pozorně uvažuje, jako jistý druh tajemství skutečnost, že i Kristus měl být započítán v soupisu celé země. Takto, se všemi zapsán, mohl všechny posvětit, s celou zemí zapsán při soupisu, nabídl zemi své společenství, a po tomto sepsání, vepsal všechny lidi země do knihy živých, do níž pak ti, kdo v něj uvěří, budou zapsáni v nebi spolu se svatými toho, jemuž náleží sláva a vláda na věky věků. Amen”.²⁸

Narození v Betlémě

10. Josef, jako nositel tajemství, “jež bylo od věků skryté v Bohu” a které se začíná uskutečňovat před jeho zrakem “v plnosti času”, je spolu s Marií o betlémské noci privilegovaným svědkem příchodu Božího Syna na svět. Lukáš to popisuje takto: “Když tam byli, naplnily se jí dny, kdy měla porodit. A porodila svého prvorozeného syna, zavinula ho do plének a položila do jesli, protože v zájezdním útulku nebylo pro ně místa”(Lk 2,6-7).

"HIC DE VIRGINE MARIA IESUS CHRISTUS NATUS EST"

- Tady se z Panny Marie narodil Ježíš Kristus.

Votivní svíce pustiměřských poutníků v jeskyni Narození v Betlémě, 2. března 2013.

Josef byl očitým svědkem tohoto narození, k němuž došlo v lidsky tak ponižujících podmínkách, této první zvěsti onoho “zřeknutí se”(srv. *Fil* 2,5-8), jemuž se Kristus svobodně podřídil pro odpuštění hříchů. Současně byl svědkem klanění pastýřů, kteří přišli

²⁸ ORIGENES, *Hom. XIII in Lucam*, 6: Sch 87, 196s.

na místo Ježíšova narození poté, co jim anděl oznámil tuto velkou, radostnou zvěst (srv. *Lk 2,15-16*); později byl i *svědkem pocty mágů, kteří přišli z východu* (srv. *Mt 2,11*).

Poutníci na Poli pastýřů v Betlémě, 2. března 2013.

9,9s; 10,1) vysvětluje, proč se jim Ježíš podroboval. Stejně jako ostatní obřady, i obřízka nachází v Ježíšovi své “naplnění”. Boží smlouva s Abrahámem, jejímž znamením byla obřízka (srv. *Gn 17,13*), dochází v Ježíši plného účinku a dokonalého uskutečnění, neboť Ježíš je naplněním všech dávných příslibů (srv. *2Kor 1,20*).

Pojmenování

12. Při obřízce dává Josef dítěti jméno Ježíš. V tomto jediném jménu lze dojít spásy (srv. *Skt 4,12*). Josefovi byl význam tohoto jména sdělen ve chvíli jeho “zvěstování”: “A ty mu dáš jméno Ježíš: on totiž spasí svůj lid od jeho hříchů”(Mt 1,21). Josef tím, že dává jméno, prohlašuje nad Ježíšem své zákonité otcovství, a tím, že je vysluguje, vyhlašuje jeho spasitelné poslání.

Představení Ježíše v chrámě

13. Tento obřad, jak o něm podává zprávu Lukáš (2,23-24), označuje výkupné za prvorozeného a vrhá světlo na budoucí setrvání dvanáctiletého Ježíše v chrámě.

Výkupné za prvorozeného bylo další povinností otce, kterou Josef naplnil. V prvorozeném se zpřítomňuje národ smlouvy, vykoupený z otroctví, aby náležel Bohu. Také z tohoto pohledu, Ježíš, který je skutečným “výkupným” (srv. *1Kor 6,20*; 7,23; 1 Pt 1,19), nejen “koná” starozákonní obřad, ale současně ho převyšuje, protože není tím, koho je třeba vykoupit, nýbrž samotným autorem vykoupení.

Evangelista uvádí, že “otec i matka byli plni úžasu nad tím, co o něm slyšeli” (*Lk 2,33*), zvláště pak nad tím, *co řekl Simeon*, který ve svém chvalozpěvu na Boha označil Ježíše za “spásu, kterou Bůh připravil přede všemi národy” a za “světlo k osvětlení pohanů a k slávě jeho izraelského lidu”, a dále pak za “znamení, kterému se bude odporovat”(srv. *Lk 2,30-34*).

Obřízka

11. Vzhledem k tomu, že obřízka byla prvořadou náboženskou povinností otce, plní Josef tímto obřadem (srv. *Lk 2,21*) své právo-povinnost vůči Ježíšovi.

Princip, podle něhož jsou obřady Starého zákona stínem skutečnosti (srv. *Žid*

Útěk do Egypta

14. Po představení v chrámě evangelista Lukáš poznamenává: “Když vykonali všechno podle Zákona Páně, *vrátili se do Galileje*, do svého města Nazareta. Dítě rostlo a sílilo, bylo plné moudrosti a spočívala na něm zvláštní Boží přízeň”(Lk 2,39-40)

Podle Matoušova textu je však třeba před tento návrat do Galileje umístit ještě jednu velmi důležitou událost, skrze niž se Boží prozřetelnost znovu obrací na Josefa. Čteme: “Když odešli (mágové), zjevil se Josefovi ve snu anděl Páně a řekl: “*Vstaň, vezmi dítě i jeho matku, uteč do Egypta a zůstaň tam, až ti řeknu. Herodes totiž bude po dítěti pátrat, aby ho zahubil*”(Mt 2,13). O narození “židovského krále” se Herodes dověděl při příchodu mágů z východu (Mt 2,2). Když pak mágové odešli “dal pobít v Betlémě i v celém jeho okolí všechny chlapce do dvou let”(Mt 2,16). Tím, že všechny zahubí, chtěl také zabít onoho právě narozeného “židovského krále”, o kterém se na svém dvoře dověděl během návštěvy mágů. Potom co Josef slyšel ve snu napomenutí, “vzal v noci dítě i jeho matku a *utekl do Egypta a byl tam až do Herodovy smrti*. Tak se splnilo, co řekl Pán skrze proroka: *Z Egypta jsem povolal svého syna*”(Mt 2,14-15; srv. Oz 11,1).

Ježíšova zpáteční cesta z Betléma do Nazareta tedy vedla přes Egypt. Stejně jako Izrael se vydal na cestu východu “z domu otroctví”, aby zahájil starou smlouvu, tak i Josef, nositel a spolupracovník prozřetelnostního Božího plánu, chrání v exilu toho, který uskutečňuje novou smlouvu.

Ježíšovo setrvání v chrámě

15. Od chvíle zvěstování se Josef spolu s Marií v jistém smyslu nacházejí v *nitru tajemství*, skrytého od věků v Bohu, jež na sebe vzalo tělo: “*Slovo se stalo tělem a přebývalo mezi námi*”(Jan 1,14). Bydlel mezi lidmi a místem jeho přebývání byla *svatá rodina nazaretská* - jedna z mnoha rodin této galilejské osady, jedna z tolika rodin v izraelské zemi. Tady Ježíš vyrůstal a “sítil, byl plný moudrosti a spočívala na něm zvláštní Boží přízeň”(Lk 2,40). Jen několika slovy shrnují evangelia *dlouhé období “skrytého” života*, během něhož se Ježíš připravoval na své mesiánské poslání. Pouze jediný okamžik je z této “skrytosti” vytržen a popsán v *Lukášově evangeliu: jeruzalémské velikonoce, když bylo Ježíšovi dvanáct let*.

Těchto svátků se Ježíš účastnil jako mladý poutník spolu s Josefem a Marií. A hle: “Když skončily sváteční dny a vraceli se domů, zůstal chlapec Ježíš v Jeruzalémě, a jeho rodiče to nezpozorovali”(Lk 2,43). Všimli si toho až poté, co uplynul den cesty a začali ho hledat “mezi příbuznými a známými”. “Po třech dnech ho našli v chrámě, jak sedí uprostřed učitelů, poslouchá je a dává jim otázky. Všichni, kdo ho slyšeli, žasli nad jeho chápavostí a nad jeho odpověďmi” (Lk 2,46-47). Maria se ho zeptala: “Dítě, proč jsi nám to udělal? *Hleď, tvůj otec i já jsme tě s bolestí hledali*”(Lk 2,48). Ježíšova odpověď byla taková, že nepochopili “co jim chtěl říci”. Řekl: “Proč jste mě hledali? Což jste nevěděli, že *musím být v tom, co je mého Otce*?”(Lk 2,49-50).

Josef, - o němž Maria před chvílí řekla “tvůj otec”, - slyšel tuto odpověď. Všichni totiž tak mluvili i uvažovali: “Mělo se za to, že Ježíš je - syn Josefův”(Lk 3,23). Přesto musela Ježíšova odpověď v chrámě obnovit v paměti “domnělého otce” to, co slyšel v noci před dvanácti lety: “*Josefe ..., neboj se vzít k svou manželku Marii, neboť co v ní bylo počato je z Ducha svatého*”. Už od té chvíle věděl, že je nositelem Božího tajemství, a že

dvanáctiletý Ježíš se odvolává právě na toto tajemství: *“Musím se starat o věci mého Otce”*.

Obživa a výchova Ježíše z Nazareta

Poutníci v chrámu sv. Josefa v Nazaretě,
zbudovaným nad místem, kde žila Svatá Rodina.

16. Ježíšovo prospívání v “moudrosti, věku a milosti” (Lk 2,52) se odehrává v prostředí svaté rodiny pod dohledem Josefa, jehož vznešeným úkolem bylo Ježíše “vychovávat”, totiž živit ho, šatit a učit Zákonu i řemeslu, v souladu s povinnostmi, které měl jako otec.

Při eucharistické oběti Církev uctívá především památku blahoslavené Panny Marie, ale i svatého Josefa,²⁹ neboť “živil toho, jehož mají věřící jíst jako chléb věčného života”.³⁰

Ježíš “jim byl poddán” (Lk 2,51), a s úctou měnil očekávání svých “rodičů”. Chtěl tak posvětit povinnosti rodiny i práci, kterou zastával po boku Josefově.

II. MUŽ SPRAVEDLIVÝ - MANŽEL

17. Po celý svůj život, který byl putováním víry, zůstal Josef, stejně jako Maria, věrný až do konce Božímu povolání. Mariin život byl důsledným naplňováním onoho prvního *fiat*, vysloveného ve chvíli zvěstování; zatímco Josef, jak už bylo řečeno, nepronesl jediné slovo: prostě *“udělal, jak mu přikázal anděl Páně”* (Mt 1,24). *Toto prvotní “udělal” bylo počátkem “Josefovy cesty”*. Evangelia na této cestě nezaznamenala jediné slovo, které by pronesl. Josefovo mlčení má i přesto zvláštní výmluvnost: díky němu lze plně číst pravdu, obsaženou v úsudku, který o něm evangelium pronáší: muž “spravedlivý” (Mt 1,19).

Tuto pravdu je třeba umět číst, protože je v ní obsaženo jedno z nejdůležitějších svědectví o člověku a jeho povolání. Po generace čte Církev toto svědectví stále pozorněji a vnímavěji, jakoby z pokladu této jedinečné postavy vyjímala “věci nové i staré” (Mt 13,52).

²⁹ Sr. Římský misál, I. Eucharistická modlitba.

³⁰ SACRORUM RITUUM CONGREGATIO, Dekret *Quemadmodum Deus* (8.12.1870): *Pii IX P.M. Acta*, pars I, vol V, p. 282.

„Byl jim poddán“.

Freska v klenbě presbytáře chrámu sv. Josefa v Nazaretě.

18. “Spravedlivému” muži z Nazareta jsou především vlastní zřetelné rysy manžela. Evangelista mluví o Marii jako o “panně, zasnoubené muži ... jménem Josef”(Lk 1,27). Ještě než se začalo naplňovat “tajemství skryté od věků”(Ef 3,9) nám evangelia předkládají *obraz manžela a manželky*. Podle zvyklostí izraelského národa se manželství uzavíralo ve dvou etapách: nejdříve se slavilo zákonné manželství (manželství v pravém slova smyslu) a teprve pak, po určité době, uváděl manžel

manželku do svého domu. Josef tedy byl Mariiným ”manželem” už předtím než spolu začali bydlet. *Maria však ve svém nitru chovala touhu zcela a výhradně se darovat Bohu*. Tady se můžeme ptát: jak jde tato touha dohromady se “sňatkem”. Odpovědi se nám dostává jen z vývoje spasitelných událostí, to znamená ze zvláštní činnosti samého Boha. *Maria už od okamžiku zvěstování ví, že má svou panenskou touhu po naprostém a bezvýhradném darování se Bohu plně uskutečnit tím, že se stane matkou Božího Syna*. Formou tohoto darování, jaké Bůh očekává od Marie, Josefovy “snoubenky”, je mateřství skrze Ducha svatého. Maria vyslovuje své *fiat*.

Skutečnost, že Maria byla “Josefovou snoubenkou”, je obsažena v plánu samého Boha. Na to ukazují oba citovaní evangelisté, zvláště pak Matouš. Velmi významná jsou slova pronesená k Josefovi: “Neboj se vzít k sobě svou manželku Marii. Vždyť co v ní bylo počato, je z Ducha svatého”(Mt 1,20). Vysvětlují tajemství Josefovy manželky: Maria je ve svém mateřství pannou. Z ní přijme “Syn Nejvyššího” lidské tělo a stane se “Synem člověka”.

Když se Bůh obrací k Josefovi slovy anděla, oslovuje ho jako manžela nazaretské panny. To, k čemu v ní došlo skrze Ducha svatého je současně zvláštním *potvrzením manželského svazku*, který mezi Josefem a Marii existoval už předtím. Posel říká Josefovi jasně: “Neboj se vzít k sobě svou manželku Marii”. Zůstává tedy zachováno to, co se stalo předtím z Boží vůle, totiž jeho sňatek s Marii. Ve svém božském mateřství má Maria nadále žít jako “panna, manželka muže”(srv. Lk 1,27).

19. Ve slovech “nočního” zvěstování Josef slyší nejen božskou pravdu o nevýslovném povolání své manželky, ale zaslechne tu rovněž *pravdu o svém vlastním povolání*. Tento “spravedlivý” muž, který - v duchu nejvznešenějších tradic vyvoleného národa, - miloval nazaretskou Pannu a připojil se k ní manželskou láskou, je znovu Bohem k této lásce povolán.

“Josef udělal, jak mu anděl Páně přikázal a vzal svou manželku k sobě”(Mt 1,24); to, co je v ní počato “je z Ducha svatého”. Není snad třeba z těchto vyjádření vyvodit, že *také*

jeho mužská láska byla obnovena v Duchu svatém? Není snad třeba si uvědomit, že Boží láska, která byla vylita do lidského srdce skrze Ducha svatého (srv. *Řím 5,5*), zdokonaluje každou lidskou lásku? Ona také - zcela jedinečným způsobem - utváří manželskou lásku partnerů, když v ní prohlubuje vše, co je lidsky důstojné a krásné, co nese znamení výlučné oddanosti, smlouvy osob a opravdového společenství po příkladu tajemství Nejsvětější Trojice.

“Josef ... vzal k sobě svou manželku, která, *aniž by ji poznal*, porodila syna” (srv. *Mt 1,24-25*). Tato slova ukazují na *jinou manželskou blízkost*. Hloubka této blízkosti, duchovní intenzita spojení a styku mezi osobami - mužem a ženou - pocházejí ve své definitivní podobě z Ducha svatého, který dává život (srv. *Jan 6,63*). *Josef, poslušen Ducha svatého, nachází právě v něm zdroj lásky*, své manželské lásky muže; a tato láska byla větší než ta, kterou si “spravedlivý muž” mohl podle svého lidského srdce přát.

20. V liturgii se Maria oslavuje jako “spojena s Josefem, mužem spravedlivým poutem manželské a panenské lásky”³¹. Jde skutečně o dvě lásky, které *ve spojení* představují tajemství církve, panny a manželky, jež v manželství Marie a Josefa nachází svůj symbol. “Panenství a celibát pro Boží království nejenže neprotiřečí důstojnosti manželství, nýbrž ji předpokládají a potvrzují. Manželství a panenství jsou dva způsoby, jak vyjádřit a žít jediné tajemství smlouvy Boha se svým lidem”,³² která je společenstvím lásky mezi Bohem a lidmi.

Velkodušnost své lásky k Matce Boží vyjadřuje Josef skrze naprosté sebeobětování, a tak jí dává “manželský dar sebe sama”. Přestože byl rozhodnut stáhnout se do ústraní, aby nepřekážel Božímu plánu, který se v ní začal uskutečňovat, na výslovný příkaz anděla ji přijímá k sobě a respektuje její jedinečnou oddanost Bohu.

Na druhé Josefa jedinečná důstojnost i jeho práva nad Ježíšem vzešly z manželství s Marií: “Je jisté, že důstojnost Matky Boží leží tak vysoko, že nic nemůže být vznešenější; ale protože nejblahoslavenější Pannu váže k Josefovi úzké manželské pouto, není pochyb o tom, že se *Josef jako nikdo jiný přiblížil* této vznešené důstojnosti, kterou Matka Boží přesahuje všechny tvory. Vzhledem k tomu, že sňatek je nejvyšším společenstvím a přátelstvím, k němuž se podle své povahy váže společenství dober, vyplývá z toho, že jestliže Bůh dal Josefa za manžela Panně, dal jí ho nejen jako životního druha, svědka panenství a ochránce cti, ale také aby - skrze manželský svazek, měl účast na její výjimečné vznešenosti”.³³

21. *Toto pouto lásky tvořilo život svaté rodiny* - nejprve v chudobě Betléma, potom v egyptském exilu a následně v pobytu v Nazaretě. Církev obklopuje tuto rodinu hlubokou úctou, když ji předkládá všem rodinám jako vzor. Svátá rodina tím, že byla přímo včleněna do tajemství vtělení, je sama o sobě zvláštním tajemstvím. A stejně - jako tomu bylo při vtělení, - náleží i k tomuto tajemství pravé otcovství: *lidská forma rodiny Božího Syna* - skutečná lidská rodina, utvářená božským tajemstvím. *V ní je Josef otcem*: jeho *otcovství* nepochází z plození; a přece není “zdánlivé” nebo pouze “zástupné”, ale má *naprostou věrohodnost lidského otcovství* a otcovského poslání v rodině. Je v tom obsažen důsledek hypostatické jednoty: lidství přijatého do jednoty božské Osoby Slova - Syna, Ježíše Krista. Spolu s přijetím lidství, je v *Kristu “přijato” všechno, co je lidské, zvláště*

³¹ Kolekta mší o blahoslavené Panně Marii, I. “Sancta Maria de Nazaret, Preface.

³² FC 16: EV 7/1575.

³³ LEV XIII., *Quamquam pluries: Leonis XIII P.M. Acta IX(1890), 177s.*

pak rodina, jako první rozměr jeho pozemské existence. V tomto smyslu je také “přijato” Josefovo lidské otcovství.

Na základě toho nabývají pravého významu slova, kterými se Maria obrátila v chrámě na dvanáctiletého Ježíše: “*Tvůj otec i já ... jsme tě hledali*”. Není to běžná fráze: Mariina slova k Ježíšovi ukazují celou skutečnost vtělení, která patří k tajemství nazaretské rodiny. Josef, který “*poslušností víry*”, už na počátku přijal své lidské otcovství vůči Ježíšovi, veden světlem Ducha svatého, kterého se člověku prostřednictvím víry dostává, nepochybně stále šířeji odhaloval *nevýslovný dar tohoto svého otcovství*.

IV. PRÁCE - VÝRAZ LÁSKY

22. *Každodenním výrazem této lásky v životě nazaretské rodiny byla práce*. Evangelijní text upřesňuje druh práce, kterou Josef zajišťoval živobytí pro rodinu: *tesař*. Tento prostý titul zahaluje celé údobí Josefova života. Pro Ježíše jsou to léta skrytého života, o němž se evangelista zmiňuje po epizodě v chrámě: “Potom se s nimi vydal na zpáteční cestu, šel do Nazareta a byl jim poddán”(Lk 2,51). Tuto “poddanost”, totiž Ježíšovu poslušnost v nazaretském domě je třeba chápat jako *podíl na Josefově práci*. Ten, kterému říkali “syn tesařův” se této práci naučil od svého pěstouna. Je-li nazaretská rodina v řádu spásy a svatosti příkladem a vzorem lidských rodin, je jím analogicky i *Ježíšova práce po boku tesaře Josefa*. V dnešní době to církev zdůraznila i liturgickou památkou svatého Josefa - dělníka, jež byla stanovena na 1. květen. V evangeliu se klade zvláštní důraz na *lidskou práci*, zvláště pak na *práci manuální*. Spolu s lidstvím Božího Syna byla totiž přijata do tajemství vtělení, a stejně tak byla *zvláštním způsobem vykoupena*. Díky pracovnímu stolu, u něhož spolu s Ježíšem vykonával své zaměstnání, Josef přiblížil lidskou práci k tajemství vykoupení.

23. V Ježíšově lidském růstu “v moudrosti, věku a milosti” zaujímal významné místo *ctnost pracovitosti*, neboť “práce je člověku dobrem”, které “přetváří přírodu” a činí člověka “jistým způsobem lidštějším”.³⁴

Důležitost práce v životě člověka vyžaduje poznat a osvojit si její obsah, “a tak skrze ni pomáhat všem lidem přiblížit se k Bohu, tvořiteli a vykupiteli, k účasti na jeho spasitelných plánech s člověkem a světem, a k tomu, aby se v jejich životě prohloubilo přátelství s Kristem, když skrze živou víru dojdou k přijetí účasti na jeho trojím poslání: kněze, proroka a krále”.³⁵

24. Jde konečně o posvěcení každodenního života, jehož má každý dosáhnout podle svého stavu, a které lze rozvíjet po příkladu, všem dostupném: “Svatý Josef je vzorem pokorných, které křesťanství povyšuje k velkým údělům; svatý Josef je důkazem, že k tomu, abychom byli dobrými a věrohodnými Kristovými následovníky není třeba “velkých věcí”, nýbrž pouze běžných, lidských, prostých, ale přitom pravdivých a autentických ctností”.³⁶

³⁴ Sr. LE 9: EV 7/1427.

³⁵ LE 24: EV 7/1497; sr. v.g. LEV XIII. Apoštol. list *Quamquam pluries*: tamtéž 180; BENEDIKT XV., *Bonum sane*: AAS 12(1920), 314-316; PIUS XII., *Allocutio* (11.3.1945), n. 4, AAS(1945), 72; *Allocutio* (1.5.1955): AAS 47(1955), 406; JAN XXIII., v rozhlasovém poselství, *it. Radiomessaggio* (1.5.1960): AAS 52(1960), 398.

³⁶ PAVEL VI., *Allocutio* (19.3.1969): *Insegnamenti VII*(1969), 1268.

V. PRIMÁT VNITŘNÍHO ŽIVOTA

25. I nad prací tesaře v nazaretském domku spočívá atmosféra ticha, provázející vše, co se vztahuje k postavě Josefa. *Jde však o ticho, jež zvláštním způsobem odhaluje vnitřní profil této postavy.* Evangelia mluví výhradně o tom, co Josef “udělal”; nicméně v jeho “činnostech”, zahalených do mlčení, dovolují objevit ovzduší *hluboké kontemplace*. Josef se každodenně stýkal s tajemstvím, “skrytým od věků”, jež “přebývalo” pod střechou jeho domu. To je například vysvětlením, proč se zakladatelkou úcty ke svatému Josefovi stala v západním křesťanství svatá Terezie Ježíšova, velká reformátorka kontemplativního Karmelu.

26. Bezvýhradná oběť, kterou Josef celou svou bytostí přinesl, aby mohl Mesiáš přijít do jeho domu, nachází odpovídající důvod v jeho “neproniknutelném vnitřním životě, z něhož mu vyvěraly jedinečné příkazy a útěchy, vlastní prostým a průzračným duším, dávající smysl a sílu velkým rozhodnutím, jako bez váhání podřídit Božím záměrům svou svobodu, své oprávněné lidské povolání, manželské štěstí, a přijmout rodinný stav, jeho odpovědnost i tíhu, a přitom se vzdát přirozené manželské lásky pro nesrovnatelnou lásku panenskou, která ji vytváří a živí”³⁷.

Smrt sv. Josefa.

Freska v klenbě presbytáře chrámu sv. Josefa v Nazaretě.

Tato podřízenost Bohu, která je pohotovostí vůle k oddanosti Boží službě, není ničím jiným než *projevem zbožnosti*, která je jedním z projevů náboženských ctností.³⁸

27. Životní společenství Josefa s Ježíšem nás přivádí k tomu, abychom se znovu zamysleli nad tajemstvím vtělení právě z pohledu Kristova lidství, jež se stalo účinným nástrojem božství v řádu lidského posvěcení: “V síle božství se nám Kristovy lidské činy staly zdrojem spásy tím, že v nás působí milost, a to jak pro zásluhy tak pro jistou účinnost”³⁹.

Mezi těmito milostmi dávají evangelisté přednost těm, které mají vztah k velikonočnímu tajemství. Neopomíjejí však zdůraznit důležitost fyzického kontaktu s Ježíšem při uzdraveních (srv. např. *Mk 1,41*) a vliv, kterým působil na Jana Křtitele, když oba ještě byli v mateřském lůně (srv. *Lk 1,41-44*).

Jak jsme viděli, apoštolské svědectví neopomenulo vyprávění o Ježíšově narození, obřízce, o představení v chrámě, o útěku do Egypta a o skrytém životě v Nazaretě.

³⁷ *Tamtéž*, 1267.

³⁸ Sr. S. THOMAS, *Summa Theol.*, II-II, q. 82, a. 3, ad 2.

³⁹ *Tamtéž*, III, q. 8, a. 1, ad 1.

Důvodem je “tajemství” milosti, obsažené ve všech těchto spásných “činech”, neboť vycházejí ze stejného zdroje lásky: totiž, Ježíšova božství. Vyzařuje-li tato láska skrze jeho lidství na všechny lidi, pak prvními, komu se jí dostalo, byli zajisté ti, které Boží vůle postavila do její nejtěsnější blízkosti: Maria, jeho matka a pěstoun Josef.⁴⁰

Jak proniknout do hlubiny tohoto jedinečného vztahu, kdy Josefova “otcovská láska” nemohla zůstat bez vlivu na Ježíšovu “synovskou” lásku a naopak, Ježíšova “synovská” láska nemohla zůstat bez působení na Josefu lásku “otcovskou”? Proto duše, zvláště vnímavé k vnuknutím Boží lásky, spatřují v Josefovi zcela právem zářný příklad niterného života.

Navíc, zdánlivé napětí mezi činným životem a kontemplací v něm nachází ideální překonání, které je možné jen tomu, kdo má dokonalou lásku. Sledujeme-li známé rozlišení mezi *láskou k pravdě* a *nutností lásky*,⁴¹ můžeme říci, že Josef zakusil jak *lásku k pravdě*, totiž ryzí lásku kontemplanace božské pravdy, jež vyzařovala z Ježíšova lidství, tak i *nutnost lásky*, totiž stejně čistou lásku služby, jak ji žádala ochrana a růst tohoto lidství.

VI. OCHRÁNCE CÍRKVE NAŠICH ČASŮ

Oltář v chrámu sv. Josefa darovaný čs. poutníky v roce 1926.

28. Když na Církev dolehly těžké časy, svěřil ji papež Pius IX. zvláštní ochraně svatého patriarchy Josefa; jehož prohlásil “patronem katolické církve”.⁴² Papež si byl vědom, že nejde o přechodné gesto, neboť vzhledem k mimořádné důstojnosti, kterou Bůh udělil tomuto svému věrnému služebníku “měla církev vždy ve velké úctě svatého Josefa, hned po svaté Panně, jeho manželce, zahrnovala jej chválami a k němu se nejraději utíkala ve svých úzkostech”.⁴³

Jaké jsou důvody takové důvěry? Lev XIII. je předkládá takto: “Důvody, pro něž má být svatý Josef pokládán za zvláštního ochránce církve, a pro které zase církev mnoho očekává od jeho ochrany a záštity, vyvěrají především z toho, že je Mariiným manželem a Ježíšovým pěstounem (...). Josef byl svého času zákonným a přirozeným ochráncem, božské rodiny, její hlavou a zastáncem (...). Svatému Josefu tedy náleží a je nejvyš hoděn,

⁴⁰ Sr. PIUS XII., Okružní list *Haurietis aquas* (15.5.1956), III: *AAS* 48 (1956), 329s.

⁴¹ Sr. S. THOMAS, *Summa Theol.*, II-II, q. 182, a. 1, ad 3.

⁴² Sr. SACRORUM RITUUM CONGREGATIO, Dekret *Quemadmodum Deus: Pii IX P.M.Acta*, pars I, vol V, p. 283.

⁴³ *Tamtéž*, 282s.

aby jako kdysi svatě chránil za všech okolností svatou rodinu nazaretskou, stejně i nyní zahrnoval a svou nebeskou ochranou hájil Kristovu církev”.⁴⁴

29. I dnes je třeba tuto ochranu vzývat, neboť je nezbytná pro celou církev nejen při obhajobě proti náhlým hrozbám, ale také a to především jako útěcha v jejím obnoveném úsilí evangelizace světa a nové evangelizace těch “zemí a národů, kde - jak jsem napsal ve své apoštolské exhortaci *Christifideles laici* - svého času vzkvétalo náboženství i křesťanský život, jako nikdy předtím”, a které “jsou nyní čelí těžké zkoušce”.⁴⁵ K tomu, aby církev mohla poprvé hlásat Krista anebo zvěst o Kristu znovu přinášet tam, kde byla přehlížena nebo zapomenuta, potřebuje zvláštní “sílu shůry”(srv. *Lk* 24,29; *Skt* 1,8), jistý dar Pánova Ducha, spjatý s přímluvou a příkladem jeho svatých.

30. Kromě jisté ochrany, církev také vkládá důvěru do jedinečného Josefovu příkladu, jenž přesahuje jednotlivé stavy života, a celému křesťanskému společenství předkládá to, co je podmínkou a úkolem každého věřícího.

Jak bylo řečeno v konstituci II. Vatikánského koncilu o Božím zjevení, základním postojem celé církve musí být “zbožné naslouchání Božímu slovu”,⁴⁶ totiž naprostá pohotovost věrně sloužit spasitelné Boží vůli, která se zjevila v Ježíši. Už na počátku lidského vykoupení nacházíme po Marii právě v Josefovi ztělesněný vzor poslušnosti, jenž vyniká věrným vykonáváním Božích příkazů.

Pavel VI. vybízel k vzývání jeho ochrany “jak to, konec konců, církev činí i v těchto posledních dnech, především spontánní teologickou úvahou nad spojením božské činnosti s činností lidskou ve velké ekonomii spásy, ve které ta první, totiž božská je zcela soběstačná, zatímco ta druhá, lidská, naše, třebaže není schopna ničeho (srv. Jan 15,5) není nikdy osvobozena od pokorné, ale podmíněné a povznášející spolupráce. Kromě toho jej církev vzývá jako svého ochránce vzhledem k hlubokému a velmi aktuálnímu přání dát nově vyrašit skutečným evangelním ctnostem, jež se skví na svatém Josefovi”.⁴⁷

31. Církev obrací tyto požadavky v modlitbu. Když připomíná, že Bůh svěřil počátky naší spásy starostlivé ochraně svatého Josefa, žádá jej, aby jí dal věrně spolupracovat na díle spásy, obdařil ji stejnou věrností a čistotou srdce, jež povzbuzovala Josefa ve službě vtělenému Slovu, a dal jí po příkladu a na přímluvu svatého Josefa kráčet před Bohem po cestách svatosti a spravedlnosti.⁴⁸

Už před sto lety papež Lev XIII. vybízel katolický svět, aby prosil o ochranu svatého Josefa, patrona církve. Apoštolský list *Quamquam pluries* se odvolával na “otcovskou lásku”, kterou “Josef choval k dítěti Ježíši” a jemu, “pečlivému ochránci svaté rodiny” odporoučel “drahocenné dědictví, které Ježíš Kristus získal svou krví”. Od té doby - jak jsem připomněl na začátku - Církev vzývá ochranu svatého Josefa - “pro ono posvátné pouto lásky, jež ho pojilo s neposkvrněnou Pannou, Matkou Boží”, jemu svěřuje všechny své starosti, a vzývá jej proti všem hrozbám, které doléhají na lidskou rodinu.

⁴⁴ LEV XIII., Okružní list *Quamquam pluries: Leonis XIII P.M. Acta*, IX(1890), 177-179.

⁴⁵ JAN PAVEL II., Post-synod. apoštolská adhortace *Christifideles laici* (30.12.1988), n. 34: *EV* 11/1747.

⁴⁶ *DV* 1: *EV* 1/872.

⁴⁷ PAVEL VI., *Allocutio* (19.3.1969): *Insegnamenti*, VII(1969), 1269.

⁴⁸ Sr. *Římský misál, Kolekta, Nad dary* o “Slavnosti sv. Josefa, snoubence Panny Marie”; *Po přijímání* o “Votivní mši ke sv. Josefu”.

Také dnes máme *mnoho důvodů modlit se stejným způsobem*: “Odvrať od nás, laskavý otče, tuto nákazu bludů a mravní zkaženosti ..., milostivě nám z nebe pomáhej v tomto boji s mocnostmi temna ...; a jako jsi kdysi vysvobodil Ježíše z nebezpečí života, tak nyní braň církev Boží proti úkladům nepřátel a proti všemu protivenství”.⁴⁹ *Také dnes přetrvávají důvody, proč každého člověka svěřujeme svatému Josefovi.*

32. Vroucně si přeji, aby tato připomínka postavy svatého Josefa, i u nás vedla k novému důrazu na modlitbu k němu, jak ji před sto lety doporučil můj předchůdce. Je jisté, že tato modlitba stejně jako samotná *postava svatého Josefa, nabývají pro církev naší doby nové aktuálnosti* ve vztahu k novému křesťanskému tisíciletí.

II. Vatikánský koncil znovu probudil ve všech vnímavost pro “velké věci Boží”, *pro onu “ekonomii spásy”*, jejímž zvláštním služebníkem byl svatý Josef. Když nás tedy odporučil ochraně toho, *jemuž sám Bůh “svěřil správu svých největších a nejvzácnějších pokladů”*,⁵⁰ *naučme se od něj sloužit “ekonomii spásy”*. Ať svatý Josef se stane všem jedinečným učitelem ve službě *spasitelnému Kristovu poslání*, úkolu, který v církvi náleží každému i všem: manželům, rodičům, těm, kdo žijí z práce vlastních rukou či z jakékoliv jiné práce, osobám, povoláním ke kontemplativnímu životu stejně jako těm, kdo jsou povoláni k apoštolátu.

Muž spravedlivý, který v sobě nosil celé dědictví starozákonní smlouvy byl uveden i do “počátku” nové a věčné smlouvy v Ježíši Kristu. Ať nám ukáže cesty této spasitelné smlouvy na prahu nadcházejícího milénia, v němž má pokračovat a nadále se rozvíjet “plnost času”, vlastní nevýslovnému tajemství vtělení Slova.

Ať svatý Josef vyprosí církvi, světu, i každému z nás, požehnání Otce i Syna i Ducha svatého.

Dáno v Římě u svatého Petra, 15 srpna - o slavnosti Nanebevzetí Panny Marie - roku 1989, v jedenáctém roce mého pontifikátu.

Joannes Paulus II

⁴⁹ Sr. LEV XIII., “Oratio ad Sanctum Josephum” podle textu okružního listu *Quamquam pluries*: Leonis XIII P.M. Acta IX(1890), 183.

⁵⁰ SACRORUM RITUUM CONGREGATIO, Dekret *Quemadmodum Deus*: Pii IX P.M. Acta, pars I, vol V, p. 282.